

компетентності викладачів.

Серед інших принципів навчання іноземних студентів можна також назвати: принцип використання символічних записів інформації, схем, малюнків, що відповідає принципу врахування психофізіологічних особливостей і є одним з варіантів принципу наочності в навчанні; принцип індивідуалізації навчання, звідки випливає і принцип діагностики й урахування рівнів розвитку мотивів навчальної діяльності.

Названі принципи та основні елементи системи забезпечують в цілому ефективне функціонування педагогічної системи навчання іноземних студентів.

О. С. БОЙЧУК, ст. викладач кафедри педагогіки та психології КНЕУ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Педагогічна майстерність — це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі (Педагогічна майстерність / За ред. І. А. Зязюна. — К.: Вища шк., 1997).

Навчальна діяльність є процесом взаємодії, від ефективності якої залежить сумісний результат. Психологічні особливості суб'єктів навчання та їх рефлексія є вагомим фактором спільної діяльності викладача та студентів.

Високий рівень професіоналізації викладача виявляється у розвитку спектра особистісних якостей та професійної компетентності, що дає професіоналу — майстру своєї справи — суб'єктивне відчуття свободи, володіння ситуацією, впевнену та одночасно гнучку позицію.

Для ефективної реалізації викладацької діяльності є необхідним як адекватне сприйняття навчальної групи, розуміння потреб студентів, що передбачає володіння психологічними знаннями в активній формі, поглиблення досвіду психологічної інтерпретації поведінки студента, так і достатній рівень рефлексії власних професійних навичок та вмінь викладання.

Майстерність викладача обумовлює здатність ефективно взаємодіяти з різними студентськими групами. Варіативність забезпечується різноманітним методичним набором викладача, високою мотивацією творчої діяльності і здатністю «бачити», «схоплювати» живу ситуацію навчання, а не реалізовувати лише заготовки.

Уміння диференціювати особливості студентських груп значно оптимізує взаємодію з ними. Пропонуємо розглянути це питання з погляду застосування трикомпонентної структури психічної діяльності, що включає такі аспекти: 1) когнітивний; 2) афективний; 3) поведінковий.

Відповідно, «когнітивна» група характеризується орієнтацією на пізнання, ефективне опрацювання інформації, очевидний прояв авторитету інтелектуального лідера.

«Афективна» група відрізняється яскравими проявами емоцій, домінуванням афективного лідера, потребою у цікавому матеріалі викладання, комфортному спілкуванні, значущістю емоційних стосунків та станів.

«Поведінкова» група спрямована на практичний аспект навчання, на оволодіння вміннями та навичками, проявляє широкий спектр учинків та дій.

Звичайно, поданий опис груп є орієнтовним і вказує лише на переважання певного компонента активності групи. Але врахування домінуючих тенденцій групи нарівні із рефлексивними особливостями індивідуального стилю викладача можуть сприяти збалансованій взаємодії.

Наприклад, усвідомлюючи себе як викладача-інтелектуала, а групу як афективну, необхідно збільшувати емоційну регуляцію взаємодій способами: 1) насичення потреби групи у емоційних контактах; 2) керування емоційними проявами.

Ще одним аспектом емпіричної діагностики груп є анкетування. Досвід відкритого анонімного анкетування на початку курсу (II курс обліково-економічного факультету) про очікування та інтереси студентів щодо дисципліни «Психологія діяльності та навчальний менеджмент» свідчить, що психологічна компетентність викладача спроможна забезпечити виконання завдання емпіричної диференціації студентських груп на початковому етапі взаємодії.

Наприклад, переважання відповідей типу: «уміння спілкуватися», «психологія різних учинків людей», «навчитися керувати іншим», «навчитися висловлювати свої думки ясніше», «...маніпулювати», «побільше практики» — характеризують прояв поведінкового компонента.

Когнітивна орієнтація виражається в таких висловлюваннях: «побільше взнати про...», «набути знань», «цінне знання про...», «знання про спілкування», «це — пізнавально», «цікаво пізнати себе й оточення, уміти аналізувати й розуміти людей і себе».

Приклади афективних відповідей: «цікаво було б дізнатися про особливості психологічної атмосфери в робочому колективі, уміти оцінювати психологічний стан працівника», «це цікаво...», «навчитися керувати своїми емоціями».

Високо інформативним і значущим для дальшої взаємодії є анкетування студентів за результатами семестру або річного навчального процесу, отримання зворотного зв'язку про індивідуальні діяльнісні особливості, що забезпечує порівняння суб'єктивної рефлексивної картини із сприйняттям, оцінкою студентів. Звичайно, вищеназвані прийоми взаємодії передбачають відкриту партнерську позицію викладача і високий рівень психологічної компетентності.